

VIII. Kansankirjasto ja lukusali.

Kansankirjaston ja lukusalin hallituksen kertomus vuodelta 1909 ¹⁾ oli seuraavaa sisällystä:

Kansankirjaston ja lukusalin hallitukseen ovat vuonna 1909 kuuluneet päätirehtööri Richard Sievers, puheenjohtajana, professori J. N. Reuter ja lehtori Hugo Bergroth varsinaisina, sekä tohtori Albin Lönnbeck, professori Kustavi Grotenfelt ja tohtori Yrjö Hirn varajäseninä.

Laitoksen henkilökunnassa on tapahtunut ainoastaan se muutos, että pääkirjaston toiseksi vahtimestariksi siitä toimesta toukokuun 1 päivänä eronneen vahtimestari E. Engmanin sijaan on otettu kirjansitoja V. Louhi.

Luettelon laadintatyössä ovat vuoden varrella kansakoulunopettaja W. Sippola ja ylioppilas Y. O. Ruuth olleet apuna.

Vuonna 1909 on kirjaston lainausliike edelleenkin rivakasti lisääntynyt. Näin on erittäinkin laita pääkirjaston, mutta myös Töölön ja Hermannin haaraosastojen. Sörnäsän haaraosastossa on kirjalainain lisääntyminen ollut verraten vähäinen, mihin pääasiallisimpana syynä lienee ollut Hermannin haaraosaston syntyminen, joka haaraosasto on vetänyt puoleensa osan Sörnäsän haaraosaston aikaisempaa lukijapiiriä. Sörnäsän haaraosaston ahtaan huoneistonkin johdosta on sen toiminnan sanottavampi laajeneminen mahdoton. Ilmeisenä esiintyy haaraosaston oman talon tarve, jonka talon kaupunginvaltuusto onkin vuoden varrella päättänyt rakennettavaksi, kuitenkin määräämättä milloin rakennustyö on aloitettava.

Pääkirjastossakin on tilanpuute ollut tuntuva, erittäinkin mitä lukusaleihin tulee. Erikoisen lasten lukusalin ja lainausosaston tarve niinkään esiintyy entistään tuntuvampana.

---

¹⁾ Kertomukseen liittyvät taulukkotiedot lainausliikkeestä sekä käynneistä lukusaleissa ovat julkaistuna Helsingin kaupungin Tilastollisessa vuosikirjassa vuodelta 1909.

Kirjastossa vuoden varrella toimeenpannuista muutoksista on uuden lainausjärjestelmän, Newarkin järjestelmän, käytäntöön ottaminen tärkein. Mainittua järjestelmää, joka saattaa mahdolliseksi nopean toimituksen ja muissakin kohdin, etusijassa tilaston kannalta, tarjoo etuja, on toukokuun alusta lähtien käytetty pääkirjaston lainausliikkeessä. Edelleen on pääkirjaston ruotsinkieliseen lainausosastoon laitettu sähköllä käypä kirjahissi, joka tuntuvasti helpottaa kirjain kuljetusta alakerroksen ja gallerian välillä. Pääkirjaston sanomalehtisaliin on maalari J. V. Rissanen valmistanut rautatehtaassa työskenteleviä miehiä esittävän freskomaalauksen. Tämä maalaus on saman taiteilijan aikaisemmin saliin tekemän seinämaalauksen sisarkuva. Kirjaston kirjat on sidottu pestäviin kansiin. Näin on tehty kirjain pysyttämiseksi siistimmässä kunnossa, mikä lainauksen lisääntymisen johdosta on sangen vaikeaa ja tuskin mahdollista ennenkuin kirjain ostoon käytettävää määrärahaa on niin paljon korotettu, että enimmäin käytetyt kirjat käy usein uusiminen. Lisäksi ansaitsee mainitsemista, että pääkirjastossa on vuoden varrella toimeenpantu n. s. lasten satuiltoja, joissa on ollut kuuntelijoita ahdinkoon asti. Neiti Isa Bläfield ja rouva Thyra Therman ovat hyväntahtoisesti kertoneet satuja lapsille, tavallisesti joka toinen lauantai.

Lahjoilla ovat kirjastoa muistaneet lääkintöneuvoksetar L. Florin, tohtorinrouva Mary Lindberg, neiti Eklund, rouva Mathilda Roslin-Kalliola, maisteri Modeen sekä Hufvudstadsbladet lehden toimitus.

Painosta on vuoden varrella julkaistu pääkirjastoon vuonna 1908 hankittujen kirjain ruotsinkielinen ja suomenkielinen lisäluettelo, Töölön haaraosastoon vuosina 1905—08 hankittujen kirjain ruotsinkielinen ja suomenkielinen luettelo sekä kertomus kirjaston toiminnasta vuonna 1908.

Kirjastossa on vuoden varrella käynyt useita maaseudun kirjastonhoitajia erikoisesti hankkimassa tietoja käytäntöön otetusta uudesta lainausjärjestelmästä.

Päälaitoksessa, Rikhardinkadun 3:ssa, ovat kirjaston lainausosastot kuluneena vuonna olleet yleisölle avoinna joka päivä, paitsi pitkänäperjantaina, juhannusaattona, juhannuspäivänä, jouluaattona ja joulupäivänä sekä kesäkuukausina (kesä—elokuulla) sunnuntaisin. Lainauspäiviä oli siten 347. Vuonna 1908, jolloin sekä ruotsin- että suomenkielinen lainausosasto kirjavaraston inventauksen johdosta pidettiin suljettuina kesäkuun 1

ja 15 päivän välinen aika sekä ruotsinkielinen lainausosasto sitä paitsi oli muuton johdosta suljettuna syyskuun 22—24 päivänä, oli ruotsinkielisen osaston lainauspäiväin luku 332 ja suomenkielisen 335. Päivittäinen lainausaika on molemmissa osastoissa ollut: arkipäivin klo 1—3 ja 5—8 i. p., sunnuntaisin ja pyhäpäivin klo 4—7 i. p. Pääkirjaston suomalaista lainausosastoa on nimittäin vuoden alusta lähtien pidetty avoinna yhtä kauan kuin ruotsalaistakin osastoa, siis myöskin klo 1—3 i. p. kaikkina arkipäivinä, minkä ajan se ennen oli suljettuna.

Sörnäsien haaraosasto on tammi—toukokuulla sekä syys—joulukuulla ollut lainausta varten yleisölle avoinna samoina päivinä kuin päälaitoskin: arkipäivin klo 5—8 sekä sunnuntaisin ja pyhäpäivin klo 4—7 i. p. Kesä—elokuulla oli kirjasto, niinkuin kesäisin on ollut tavallista, yleisön käytettävänä ainoastaan tiistaisin, torstaisin ja lauantaicin. Lainauspäiviä oli 309, sen sijaan että vastaava luku vuonna 1908 oli 303.

Töölön ja Hermannin haaraosastoissa on lainausliikettä niinkään harjoitettu samoina päivinä kuin pääkirjastossakin, paitsi kesäiseen aikaan (kesä—elokuulla), jolloin haarakirjastot pidettiin ainoastaan keskiviikkoisin ja lauantaicin avoinna lainausta varten. Kumpaisessakin haaraosastossa on lainausaika ollut klo 5—7 i. p. Lainauspäiväin luku oli molemmissa haaraosastoissa 295; vuonna 1908 pidettiin Töölön haaraosastoa avoinna 292 päivää, Hermannin haaraosastoa taas, joka alotti toimintansa syyskuun 10 päivänä, 111 päivää.

Pääkirjastosta annettiin vuonna 1909 180,672 (vuonna 1908: 158,388) kirjallainaa, Sörnäsien haaraosastosta 33,612 (vuonna 1908: 33,381), Töölön haaraosastosta 7,379 (vuonna 1908: 6,378) ja Hermannin haaraosastosta 5,797 (vuonna 1908: 1,161) kirjallainaa. Kaikista laitoksista annettiin kirjallainoja yhteensä 227,460 (vuonna 1908: 199,308). Lainain keskimäärä kutakin lainauspäivää kohti oli pääkirjastossa 521, Sörnäsien haaraosastossa 109, Töölön haaraosastossa 25, Hermannin haaraosastossa 20, yhteensä 675; 1908 vuoden vastaavat luvut olivat pääkirjastossa 475, Sörnäsien haaraosastossa 110, Töölön 22 ja Hermannin haaraosastossa 10, yhteensä 617. — Lainoja annettiin pääkirjastosta 102,198 (vuonna 1908: 88,727) kertamaksusta, jota vastoin 70,002 (vuonna 1908: 61,974) lainaa annettiin puolivuotis- ja 8,472 (vuonna 1908: 7,687) kuukausitilauksesta; Sörnäsien haaraosastosta annettiin 23,199 (vuonna 1908: 23,287) lainaa kertamaksusta, 8,256 (vuonna 1908: 8,877) puolivuotis- ja 2,157 (vuonna 1908: 1,217) kuukausitilauksesta; Töölön haaraosastosta 5,139 (vuonna 1908: 4,647) lainaa kertamaksusta, 1,452 (vuonna 1908: 1,169) puolivuotis- ja

788 (vuonna 1908: 562) kuukausitilauksesta; Hermannin haaraosastosta 3,840 (vuonna 1908: 863) lainaa kertamaksusta, 880 (vuonna 1908: 220) puolivuotis- ja 1,077 (vuonna 1908: 78) kuukausitilauksesta, joten kaikista laitoksista annettiin 134,376 (vuonna 1908: 117,524) lainaa kertamaksusta, 80,590 (vuonna 1908: 72,240) puolivuotis- ja 12,494 (vuonna 1908: 9,544) kuukausitilauksesta. — Lainaksi annetuista kirjoista oli pääkirjastossa 107,474 (59.49 %) ruotsin- ja 73,198 (40.51 %) suomenkielisiä, Sörnäsän haaraosastossa 12,262 (36.48 %) ruotsin- ja 21,350 (63.52 %) suomenkielisiä, Töölön haaraosastossa 3,739 (50.67 %) ruotsin- ja 3,640 (49.33 %) suomenkielisiä, Hermannin haaraosastossa 3,649 (62.95 %) ruotsin- ja 2,148 (37.05 %) suomenkielisiä ja siten kaikkiaan 127,124 (55.89 %) ruotsin- ja 100,336 (44.11 %) suomenkielisiä. Vastaavat numeroluvut vuodelta 1908 olivat: pääkirjastossa 96,321 (60.81 %) ruotsin- ja 62,067 (39.19 %) suomenkielistä kirjaa, Sörnäsän haaraosastossa 11,375 (34.08 %) ruotsin- ja 22,006 (65.92 %) suomenkielistä kirjaa, Töölön haaraosastossa 3,456 (54.19 %) ruotsin- ja 2,922 (45.81 %) suomenkielistä kirjaa, Hermannin haaraosastossa 451 (38.85 %) ruotsin- ja 710 (61.15 %) suomenkielistä kirjaa eli yhteensä 111,603 (56.0 %) ruotsin- ja 87,705 (44.0 %) suomenkielistä kirjaa. — Mitä kirjavaraoston eri osastoista annettuun lainamäärään tulee, oli se pääkirjaston ja haaraosastojen eri osastoilla seuraava:

I (uskonto)	0.39 % (v. 1908: 0.40 %)
II (historia ja elämäkerralliset kuvaukset).	3.07 % („ 3.25 %)
III (maantieto ja matkakuvaukset)	1.39 % („ 1.39 %)
IV (romaanit, kertomukset ja sadut)	87.21 % („ 86.61 %)
V (runot, näytelmät, kirjallisuus-, oppi- ja taidehistoria)	2.91 % („ 3.22 %)
VI (terveysoppi, lääkintötaito, luonnontiede, matematiikka ja teknologia)	1.89 % („ 1.99 %)
VII (oikeus- ja valtio-oppi, yhteiskuntakysymykset, valtiopäiväasiakirjat ja talousoppi)	0.54 % („ 0.53 %)
VIII (kielet)	0.59 % („ 0.60 %)
IX (muut ja sekalaiset aineet)	2.01 % („ 2.01 %)

kaikista lainoista. Niinkuin näkyy, on kaunokirjallisesta osastosta annettujen lainain luku edelleen suhteettoman suuri.

Kirjastosta vuonna 1909 annetuista lainoista on 195 vielä palauttamatta. Näistä on 187 annettu pääkirjastosta, 5 Sörnäsän ja 3 Töölön haaraosastosta.

Kirjavarastossa vuonna 1909 tapahtuneet muutokset näkyvät alla olevasta taulusta:

	N i d o k s i e n l u k u m ä ä r ä.				
	Tammik. 1 p. 1909.	Poistettu v. 1909.	Tullut lisää v. 1909.	Lisäys.	Tammik. 1 p. 1910.
	Ruotsalaisia kirjoja.	26,195	377	1,973	1,596
Suomalaisia kirjoja.	18,088	299	1,647	1,348	19,436
Yhteensä	44,283	676	3,620	2,944	47,227

Tulot lainausliikkeestä ovat olleet seuraavat:

K u u k a u s i.	Pääkirjas- tossa.		Sörnäsän haara- osastossa.		Töölön haara- osastossa.		Hermannin haara- osastossa.		Yhteensä.	
	Smk.	piä.	Smk.	piä.	Smk.	piä.	Smk.	piä.	Smk.	piä.
Tammikuu	913	20	155	05	52	20	32	65	1,153	10
Helmikuu	803	85	144	30	29	85	27	30	1,005	30
Maaliskuu	910	—	181	45	50	30	31	—	1,172	75
Huhtikuu	853	25	159	90	35	90	28	50	1,077	55
Toukokuu	659	75	129	90	22	30	22	30	834	25
Kesäkuu	576	25	86	95	14	95	13	95	692	10
Heinäkuu	633	40	108	10	11	15	8	60	761	25
Elokuu	599	15	98	35	11	95	10	50	719	95
Syyskuu	746	10	105	20	22	40	18	90	892	60
Lokakuu	872	10	155	80	37	10	29	05	1,094	05
Marraskuu	850	80	161	05	36	25	28	90	1,077	—
Joulukuu	832	60	159	75	41	45	23	65	1,057	45
Yhteensä	9,250	45	1,645	80	365	80	275	30	11,537	35

Nämä summat jakaantuvat seuraaviin pääeriin:

	Pääkirjastossa.			Sörnäsin haaraosastossa.			Töölön haaraosastossa.			Hermannin haaraosastossa.			Yhteensä.		
	Luku.	Smk.	piä.	Luku.	Smk.	piä.	Luku.	Smk.	piä.	Luku.	Smk.	piä.	Luku.	Smk.	piä.
Kerralta maksetut lainat à 5 piä	102,198	5,109	90	23,199	1,159	95	5,139	256	95	3,840	192	—	134,376	6,718	80
Puolivuositalaukset à 1 mk	1,997	1,997	—	194	194	—	32	32	—	25	25	—	2,248	2,248	—
Kuukausitalaukset à 25 piä	781	195	25	177	44	25	67	16	75	84	21	—	1,109	277	25
Maksetut sakot à 50 piä	2,685	1,342	50	301	150	50	38	19	—	50	25	—	3,074	1,537	—
Ruots. luett. myyty à 5 piä	—	—	—	—	—	—	11	—	55	—	—	—	11	—	55
Ruots. luett. myyty à 10 piä	652	65	20	19	1	90	55	5	50	—	—	—	726	72	60
Ruots. luett. myyty à 15 piä	—	—	—	45	6	75	—	—	—	—	—	—	45	6	75
Ruots. luett. myyty à 25 piä	1	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	25
Ruots. luett. myyty à 60 piä	73	43	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	43	80
Ruots. luett. myyty à 1 mk	102	102	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	102	—
Suom. luett. myyty à 5 piä	370	18	50	—	—	—	3	—	15	—	—	—	373	18	65
Suom. luett. myyty à 10 piä	—	—	—	37	3	70	63	6	30	—	—	—	100	10	—
Suom. luett. myyty à 15 piä	19	2	85	60	9	—	—	—	—	—	—	—	79	11	85
Suom. luett. myyty à 25 piä	54	13	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54	13	50
Suom. luett. myyty à 40 piä	44	17	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	17	60
Suom. luett. myyty à 55 piä	12	6	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	6	60
Suom. luett. myyty à 60 piä	30	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	18	—
Sekalaista	—	317	50	—	75	75	—	28	60	—	12	30	—	434	15
Yhteensä	—	9,250	45	—	1,645	80	—	365	80	—	275	30	—	11,537	35

Vuonna 1908 oli lainausliikkeestä tuloja pääkirjastossa Smk 8,530: 85, Sörnäsin haaraosastossa Smk 1,664: 95, Töölön haaraosastossa Smk 318: 60 ja Hermannin haaraosastossa Smk 70: 05 eli yhteensä Smk 10,584: 45.

Päälaitoksen lukusalit ovat vuonna 1909 olleet yleisön käytettävänä joka päivä, paitsi juhannusaattona, juhannuspäivänä, jouluaattona ja joulupäivänä. Samoin kuin edellisinäkin vuosina ovat alakerran lukusalit olleet avoinna klo 10 a. p.—9 i. p. (sunnuntaisin ja pyhäpäivän sekä pyhäpäiväilloin klo 8 asti i. p.), yläkerran lukusalit taas klo 5—9 i. p. (sunnuntaisin ja pyhäpäivän sekä juhla-aattona klo 4—8 i. p. ja kesäkuun 1 päivästä joulukuun 31 päivään päivittäin klo 5—8 i. p.). Sanomalehtisalissa on vuoden

varrella ollut yleisön käytettävänä 21 ruotsin- ja 29 suomenkielistä sanomalehteä, edellisiä 36 ja jälkimmäisiä 44 eli kaikkiaan 80 kappaletta, sekä 9 ruotsin- ja 8 suomenkielistä aikakauslehteä (kappale kutakin), muissa lukusaleissa 63 ruotsin- ja 60 suomenkielistä aikakaus- ja lastenlehteä, edellisiä 81 ja jälkimmäisiä 85 kappaletta, 2 saksalaista kuvalehteä, 2 norjalaista aikakauslehteä ja yksi englantilainen kuvalehti (kappale kutakin) sekä 6 kaksikielistä ruotsalaista ja suomalaista aikakauslehteä (7 kappaletta). — Lukusaleissa käyntien lukumäärä on vuonna 1909 ollut noin 222,829, josta määrästä alakerroksen huoneistojen osalle tuli noin 130,499 ja yläkerroksen 92,330 käyntiä. Käyntien päivittäinen keskimäärä oli edellisessä tapauksessa 361 ja jälkimmäisessä 256, yhteensä 617. Vuodelta 1908 olivat vastaavat luvut 206,555 eli 119,480 käyntiä ala- ja 87,075 käyntiä yläkerroksen lukuhuoneistossa; päivittäiset keskimäärät olivat 330 ja 251, yhteensä 581.

Sörnäsän haaraosaston lukusali on vuoden varrella ollut yleisön käytettävänä joka päivä, paitsi pitkänäperjantaina, juhannusaattona, juhannuspäivänä, jouluaattona ja joulupäivänä, klo 10 a. p.—9 i. p. (sunnuntaisin ja pyhäpäivin kuitenkin ainoastaan klo 9—12 a. p. ja 6—9 i. p.). Siellä on ollut esillä 11 ruotsin- ja 17 suomenkielistä sanomalehteä, edellisiä 16 ja jälkimmäisiä 25 eli yhteensä 41 kappaletta. Sen ohessa on kirjastohuoneessa ollut käytettävänä 47 aikakaus- ja lastenlehteä, niistä 23 ruotsin- ja 24 suomenkielistä, edellisiä 27 ja jälkimmäisiä 32 kappaletta. Mainituista aikakauslehdistä on vuoden jälkipuoliskolla 3 ruotsin- ja 3 suomenkielistä pidetty yleisön käytettävänä lukusalissa.

Töölön, Hermannin ja Tehtaankadun 36:n haaraosastojen lukusalit ovat olleet yleisölle avoinna joka päivä, paitsi juhannusaattona, juhannuspäivänä, jouluaattona ja joulupäivänä, sanomalehtihuoneet klo 10—2 ja 4—9, Töölön aikakauslehtihuone klo 5—7, Hermannin klo 5—8 sekä Tehtaankadun klo 6—8 i. p. Töölön haaraosaston aikakauslehtihuonetta pidettiin kuitenkin kesä—elokuulla avoinna ainoastaan samoina päivinä kuin kirjastoakin, s. o. keskiviikkoisin ja lauantaisin, ja Hermannin haaraosaston sanomalehtihuone on vuoden jälkipuoliskolla suljettu sunnuntaisin ja pyhäpäivin jo klo 8 i. p. Mitä sanoma- ja aikakauslehtien lukuun tulee, on yleisön käytettävänä ollut Töölön haaraosastossa 5 ruotsin- ja 8 suomenkielistä sanomalehteä, edellisiä 7 ja jälkimmäisiä 11 kappaletta, sekä 9 ruotsin- ja 10 suomenkielistä aikakaus- ja lastenlehteä (kappale kutakin), Hermannin haaraosastossa 4 ruotsin- ja 8 suomenkielistä sanomalehteä, edellisiä 6 ja jälkimmäisiä 12 kappaletta, sekä 9 ruotsin- ja 10 suomenkie-

---

listä aikaus- ja lastenlehteä (kappale kutakin), Tehtaankadun 36.haaraosastossa 7 ruotsin- ja 8 suomenkielistä sanomalehteä, edellisiä 11 ja jälkimmäisiä 13 kappaletta, ynnä 12 ruotsin- ja 12 suomenkielistä aikakaus- ja lastenlehteä (kappale kutakin).
